Limburgs Rechtsleven / 2de kwartaal / 49ste jaargang / 2023

Hof van beroep te Antwerpen

B8E1 kamer – 5 oktober 2022

Zetel: Mevr. B. PONET, voorzitter.
Pleiters: mrs. P. WIRIX en D. VAN ISEGHEM.
Inzake: 2021/AR/1380 – VK S&A CommV / AB-M NV.

Handelsagentuurovereenkomst – Beëindiging – Uitwinningsvergoeding: voorwaarden – Concurrentie door de handelsagent na de beëindiging van de handelsagentuurovereenkomst – Verschil relatiebeding en concurrentiebeding – Schending relatiebeding door de handelsagent – Schending geheimhoudingsclausule en bedrijfsgeheimen door de handelsagent

Aangezien de handelsagentuurovereenkomst een concurrentiebeding bevat geldt er een weerlegbaar wettelijk vermoeden van aanzienlijk voordeel voor de principaal en dus een recht op uitwinningsvergoeding voor de handelsagent. De bewijslast dat er geen aanbreng van nieuwe klanten of aanzienlijke uitbreiding van bestaande klanten heeft plaatsgevonden ligt alsdan bij de principaal.

Voor de berekening van de uitwinningsvergoeding is niet vereist dat louter nieuwe klanten worden aangebracht. De aanzienlijke uitbreiding van zaken doen met bestaande klanten telt ook mee. Eveneens relevant is de aanbreng van klanten die aanzienlijke voordelen kunnen opleveren, hetgeen niet wordt weerlegd doordat deze klanten op enkele maanden tijd nog maar één bestelling hebben geplaatst. De vaststelling dat de verkoop van de handelsagent een dalende trend vertoont, impliceert op zich niet dat de inspanningen van de agent de principaal geen voordeel meer kunnen opleveren na de beëindiging van de overeenkomst.

Een afwervingsverbod dient onderscheiden te worden van het concurrentieverbod. De toepassing ervan is niet uitgesloten op basis van artikel X.22 WER. Een concurrentiebeding is erop gericht om een handelsagent te beletten concurrerende activiteiten uit te voeren na beëindiging van de agentuurovereenkomst. Een afwervingsbeding strekt er daarentegen toe de medecontractant te beletten om bij het vertrek personeel en/of cliënteel te benaderen en af te werven. De handelsagent mag derhalve een concurrerende activiteit voeren. Indien klanten van de principaal ervoor opteren om over te stappen naar de voormalige handelsagent is er geen probleem. Wat de handelsagent niet is toegestaan op basis van het relatiebeding, is actief het cliënteel van de principaal trachten af te werven.

Klantenlijsten en adressenbestanden maken als zakengeheim deel uit van de bedrijfsgeheimen van een onderneming in de zin van art. I.17/1, 1° WER. De handelsagent erkent dat hij gebruikgemaakt heeft van e-mailadressen. Hij toont niet aan dat deze adressen algemeen bekend zijn of gemakkelijk toegankelijk zijn voor personen binnen de kringen die zich gewoonlijk bezighouden met de desbetreffende soort informatie. De handelsagent pleegt hierdoor een inbreuk op de geheimhoudingsclausule in de handelsagentuurovereenkomst en op art. XI.332/4 §2 WER.

(...)

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

I. De antecedenten en de vorderingen

1.
De feiten werden op juiste wijze weergegeven in het vonnis *a quo*. Duidelijkheidshalve herneemt het Hof deze weergave.

1.1.
Tussen partijen bestond er een samenwerking sedert 13 juni 2016. Aanvankelijk werkte de bestuurder van de eisende partij, de heer V., als bediende voor de verwerende partij, thans geïntimeerde, waarbij de heer V. als handelsvertegenwoordiger diverse door geïntimideerde aangeboden producten verkocht.
Op uitdrukkelijk verzoek van de heer V. trad hij sedert 1 juli 2017 als handelsvertegenwoordiger exclusief op voor de A-producten.
Een jaar later, vroeg de heer V. om de samenwerking tussen partijen te wijzigen en drukte de heer V. de wens uit om deze diensten op zelfstandige basis te verrichten.

1.2.
Op 24 augustus 2018 werd tussen partijen een niet-exclusieve handelsagentuurovereenkomst gesloten met ingang van 1 september 2018. De activiteit van de eisende partij, thans appellante, was beperkt tot de bemiddeling bij de verkoop van de A-producten en dit in België.
Voor de door haar geleverde diensten werd appellante vergoed op basis van een commissie van 60% op de brutomarge die geïntimeerde behaalde op de verkoop van de producten die middels bemiddeling door de eisende partij tot stand kwam.

1.3.
Op 20 februari 2020 ontving de oorspronkelijk verwerende partij, thans geïntimeerde, een e-mail van de oorspronkelijk eisende partij, thans appellante, met de vraag om een gesprek in te plannen met betrekking tot de samenwerking tussen partijen. Appellante zou daarbij een voorstel geformuleerd hebben om de volledige distributie van de A-producten voor België over te nemen.
Geïntimeerde wenste niet op het aanbod van appellante in te gaan.

Volgens geïntimeerde was een samenwerking op basis van de handelsagentuurovereenkomst met appellante niet langer mogelijk. Geïntimeerde zag zich daarom genoodzaakt via een aangetekend schrijven van 2 april 2020 de handelsagentuurovereenkomst op te zeggen met een opzegtermijn van drie maanden, vervolgens gecorrigeerd in een brief van 29 april 2020 tot 2 maanden. De gecorrigeerde opzegperiode zou een einde kennen op 6 juni 2020.

Een verdere samenwerking tijdens de opzegtermijn was volgens geïntimeerde evenwel volstrekt niet aan de orde, zodat tussen partijen zou zijn afgesproken dat appellante vrijgesteld werd van prestaties tijdens de opzegtermijn.

1.4.
Na afloop van de opzegperiode ontving geïntimeerde op 1 juli 2020 volgende e-mail van de appellante:

"(...)

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

Naar aanleiding van ons gesprek tussen W. en Mezelf (...), waarin W. het concurrentiebeding of de niet-concurrentie wou opheffen, zou ik graag volgend voorstel doen:
De Commissies dienen berekend te worden van 1 maart tot en met 6 juni zoals uzelf eerder vermeldde in uw aangetekend schrijven van 29 April. Gelieve daar ASAP een berekening voor door te sturen.
Het concurrentiebeding of de niet-concurrentie wordt opgeheven (punt 7 van de handelsovereenkomst). DWZ dat ik vanaf heden terug de mogelijkheid heb om onder VK S&A alle A-producten aan te bieden zonder beperking van plaats en relatie en dit voor onbepaalde tijd. AB-M. doet afstand van elke vorm van schadevergoeding die onder punt 7 vermeld staan.
Ik maak in ruil voor de opheffing van het concurrentiebeding geen aanspraak meer op mijn uitwinningsvergoeding (punt 10 van de handelsovereenkomst) waar ik contractueel recht op heb.
(...)"

Geïntimeerde reageerde per aangetekend schrijven van 7 juli 2020:
"(...)

1.
In tegenstelling tot wat u beweert in uw mail van 1 juli 2020, zijn wij helemaal niet bereid afstand te doen van het niet-concurrentiebeding in artikel 7 van de overeenkomst. Gelieve u ervan te weerhouden om dingen te schrijven die niet overeenstemmen met de inhoud van ons gesprek.
Wij rekenen er net op dat u uw contractuele verplichtingen m.b.t. niet-concurrentie en niet afwerving (artikel 7 van de overeenkomst), evenals de contractuele geheimhoudingsverplichting (artikel 8 van de overeenkomst) zult blijven respecteren.

2.
Voor wat betreft de commissies gedurende de opzegtermijn, verwijzen wij naar onze eerdere brief van 29 april 2020 waarvan wij de inhoud integraal hernemen.
Bijgevoegd vindt u een overzicht van de omzet m.b.t. de verkoop van de A-producten binnen het contractueel aan u toegekende gebied voor de periode van 1 maart tot en met 4 juni 2020. U zal opmerken dat de totale winst in deze periode 19.935,97 euro bedraagt, op basis waarvan uw commissie van 60 % begroot kan worden op 11.961,58 euro (excl. btw) facturen voor deze periode.
Gelieve ons uw factuur op basis van het voorgaande te bezorgen, waarna wij zullen overgaan tot correcte betaling.

3.
Tot slot, u meent onvoorwaardelijk recht te hebben op een uitwinningsvergoeding zoals bepaald in artikel 10 van de overeenkomst. Naar onze mening voldoet u niet aan de voorwaarden, namelijk dat u nieuwe klanten zou hebben aangebracht of de zaken met de bestaande klanten aanzienlijk zou hebben uitgebreid, én die AB-M. nog aanzienlijke voordelen kan opleveren. Tot op heden toont u dit niet aan, hoewel wij u dit eerder hebben gevraagd te doen.
Uit nazicht blijkt integendeel dat de gerealiseerde omzet over de bestaande klanten sedert 01.09.2018 eerder aanzienlijk gedaald is.
(...)".

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

1.5.
Geïntimeerde geeft aan dat zij na afloop van de opzegperiode via haar klanten moest vernemen dat appellante de klanten stelselmatig benaderde. Geïntimeerde verwijst naar een e-mail van 8 juli 2020 die appellante naar diverse klanten van geïntimeerde verstuurde. Appellante ontkent dit en geeft aan dat zij gewoon een algemene mailing stuurde om duidelijk te maken hoe zij vanaf nu gecontacteerd kon worden.
Diezelfde dag, op 8 juli 2020, stelde geïntimeerde appellante in gebreke wegens de wederrechtelijke afwerving van cliënteel (schending van niet-afwervingsverbod uit art. 7.3 van de overeenkomst) en de schending van de contractuele geheimhoudingsverplichting uit art. 8.1 van de overeenkomst.
De raadsman van appellante reageerde middels een schrijven van 16 juli 2020 en protesteerde de inhoud van de brief van 8 juli 2020. Daarnaast gaf appellante aan een uitwinningsvergoeding ten belope van € 46.283,58 te vorderen.
Nadien volgde er nog officiële briefwisseling tussen de raadslieden van partijen. De raadslieden van partijen konden geen minnelijke regeling bewerkstelligen, zodat er op 13 oktober 2020 tot dagvaarding werd overgegaan.

2.
Appellante liet geïntimeerde op 13 oktober 2020 dagvaarden.

(...)

II. Beoordeling

A. Over de hoofdvorderingen

A.1 Over de commissievergoeding voor de periode 1 maart 2020 - 6 juni 2020

1.
Appellante heeft recht op een commissievergoeding voor de laatste drie maanden van de handelsagentuurovereenkomst, meer bepaald van 1 maart 2020 tot en met 6 juni 2020.

Er is geen betwisting dat appellante recht heeft op betaling van de factuur van 10 maart 2021 met hoofdsom € 14.473,51 (incl. btw), te vermeerderen met verwijlinteresten op de hoofdsom aan de interestvoet conform art. 5 van de wet van 02 augustus 2002.

Er is enkel betwisting over de vraag vanaf wanneer appellante gerechtigd is op intresten.

De eerste rechter oordeelde dat de intresten vanaf 6 juli 2020 lopen.

Terecht stelt geïntimeerde dat in artikel 6.4 van overeenkomst bepaald wordt dat betaling van de commissies steeds zal plaatsvinden binnen 30 dagen na ontvangst van de factuur.

Gezien appellante haar factuur voor de commissies van 1 maart 2020 - 6 juni 2020 slechts opstelde op 10 maart 2021 diende deze pas uiterlijk 9 april 2021 te worden betaald. De interesten op deze factuur kunnen dan ook pas ten vroegste op 10 april 2021 beginnen te lopen.

(...)

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

A.2 Over de uitwinningsvergoeding

3.
Appellante maakt aanspraak op een uitwinningsvergoeding in de zin van art. X.18 WER.

Art. X.18 WER omschrijft het volgende:
"Na de beëindiging van de handelsagentuurovereenkomst heeft de handelsagent recht op een uitwinningsvergoeding wanneer hij de principaal nieuwe klanten heeft aangebracht of wanneer hij de zaken met de bestaande klanten aanzienlijk heeft uitgebreid, voor zover dit de principaal nog aanzienlijk voordeel kan opleveren."

Dit principe werd overgenomen in art. 10.1 van de handelsagentuurovereenkomst.
Aangezien de handelsagentuurovereenkomst een concurrentiebeding bevat (art. 7) geldt er een weerlegbaar wettelijk vermoeden van aanzienlijk voordeel voor de principaal en dus het recht op uitwinningsvergoeding voor de handelsagent.
Dit volgt uit:
Art. X.18, tweede lid WER:
"Indien de handelsagentuurovereenkomst een concurrentiebeding bevat, wordt de principaal geacht, behoudens tegenbewijs, nog aanzienlijke voordelen te krijgen."
Art. X.22, § 3 WER:
"Het concurrentiebeding schept ten gunste van de handelsagent een vermoeden dat hij klanten heeft aangebracht; de principaal kan het tegenbewijs leveren."

Geïntimeerde verzet zich tegen de betaling van een uitwinningsvergoeding omdat een aantal klanten die volgens appellante moeten worden opgenomen in de berekening van de uitwinningsvergoeding slechts eenmalig zouden hebben besteld of zij reeds bestaande klanten waren.

Terecht stelt appellante dat om deel uit te maken van de berekening van de uitwinningsvergoeding niet vereist is dat louter nieuwe klanten worden aangebracht, de aanzienlijke uitbreiding van zaken doen met bestaande klanten telt ook mee.
Eveneens relevant is de aanbreng van klanten die aanzienlijke voordelen kan opleveren, hetgeen niet wordt weerlegd doordat deze klanten op enkele maanden tijd nog maar één bestelling hebben geplaatst.

Wél relevante maatstaven zijn het aantal klanten, de omzet (rekening houdend met prijsstijgingen en inflatie), het aantal verkochte producten, ...

Appellante benadrukt terecht dat een wettelijk vermoeden geldt. Het vermoeden is weliswaar weerlegbaar. De bewijslast dat er geen aanbreng van nieuwe klanten of aanzienlijke uitbreiding van bestaande klanten heeft plaatsgevonden ligt evenwel bij geïntimeerde.

Geïntimeerde slaagt naar het oordeel van het Hof niet in dit tegenbewijs.

Uit het verslag van een vergadering met appellante, geïntimeerde en A. dd. 28 april 2020 blijkt integendeel dat de vertegenwoordigers van geïntimeerde enthousiast waren over de prestaties van appellante.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

Appellante heeft voorts met haar aangetekende brief van 16 juli 2020 aan geïntimeerde een lijst overgemaakt van in 2018-2019 nieuw aangebracht cliënteel, goed voor meer dan 30 klanten en een omzet van ca. € 70.000,00.

Terecht stelt geïntimeerde evenwel dat de eerste rechter in de beoordeling van de omzetcijfers in het kader van de uitwinningsvergoeding ten onrechte rekening heeft gehouden met de periode voorafgaand aan de handelsagentuurovereenkomst. Voor de uitwinningsvergoeding mag enkel rekening gehouden worden met de duur van de handelsagentuurovereenkomst, *in casu* van september 2018 tot maart 2020. Hieruit blijkt dat, alhoewel appellante nog een aanzienlijke omzet behaalde (€ 243.851,24 in 2018), er toch een lichte daling in de omzet diende vastgesteld te worden in 2019 (€ 225.253,00).

De vaststellingen evenwel dat de verkoop van de handelsagent een dalende trend vertoont, impliceert op zich niet dat de inspanningen van de agent de principaal geen voordeel meer kunnen opleveren na de beëindiging van de overeenkomst.

Naar het oordeel van het Hof zijn de voorwaarden voor het verkrijgen van een uitwinningsvergoeding in de zin van art. X.18 WER vervuld.

4.
De eerste rechter kende aan appellante een uitwinningsvergoeding toe gelijk aan een commissievergoeding van 9 maanden of een bedrag van € 46.234,13.

Geïntimeerde betwist de toekenning van een uitwinningsvergoeding van 9 maanden en meent dat de uitwinningsvergoeding integraal dient afgewezen te worden, minstens ondergeschikt dat zij dient herleid te worden tot maximum 1,5 maanden.

Anders dan de eerste rechter kent het Hof appellante billijkheidshalve een uitwinningsvergoeding toe gelijk aan 3 maanden. Niet betwist wordt dat appellante gemiddeld € 5.137,13 per maand ontving zoals blijkt uit het facturatieoverzicht dat geïntimeerde bijbrengt. Aan appellante komt derhalve een uitwinningsvergoeding van 3 maanden X € 5.137,13 = € 15.411,39, meer verwijlintresten.

Bij de beoordeling naar billijkheid van de uitwinningsvergoeding houdt het Hof rekening met het feit dat appellante slechts gedurende circa 1,5 jaar diensten voor geïntimeerde heeft geleverd onder de handelsagentuurovereenkomst, dat appellante tijdens de duurtijd van de handelsagentuurovereenkomst van september 2018-maart 2020 weliswaar een aanzienlijke omzet behaalde doch de omzetcijfers van 2018 naar 2019 lichtjes daalden en dat appellante geen exclusiviteit genoot.

Het hof houdt hierbij ook rekening met alle feiten die zich ook na de beëindiging van de overeenkomst hebben voorgedaan.

(...)

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

B. Over de tegenvorderingen

B.1 Over de inbreuk op het afwervingsverbod

7.
Geïntimeerde verwijt appellante een inbreuk op art. 7.3 van de handelsagentuurovereenkomst, hetgeen luidt als volgt:
"De handelsagent verbindt zich ertoe om tijdens deze Overeenkomst en tot 12 maanden na de beëindiging ervan om welke reden dan ook, geen medewerkers en/of klanten van de principaal af te werven of te benaderen met het oog op een samenwerking of hen ertoe aan te zetten hun overeenkomst met de principaal te beëindigen of in negatieve zin te wijzigen."

Geïntimeerde stelt dat appellante deze bepaling heeft geschonden en verwijst naar de e-mail van appellante aan haar eigen klantenbestand en ook aan geïntimeerde zelf op 8 juli 2020, waarin gesteld werd:

"Beste relatie,
Met dit schrijven wensen we u graag te informeren dat VK S&A voor max. de volgende 9 maanden geen verdeling van A-producten verzorgt. We zijn volop bezig om u zo spoedig mogelijk weer ten dienste te staan met betere service en voorwaarden om u weer de best mogelijke tactiele sensoren aan te bieden."

Dat de e-mail werd verzonden in de periode waarin art. 7.3 van de handelsagentuurovereenkomst gold, meer bepaald tot 12 maanden na beëindiging van de overeenkomst (6 juni 2020), wordt niet betwist door appellante.

Appellante betwist wel dat het artikel van toepassing kan zijn en meent bovendien dat er geen sprake is van de door art. 7.3 beoogde afwerving. In ondergeschikte orde is appellante van oordeel dat de door geïntimeerde gevorderde schadevergoeding moet worden herleid tot een symbolisch bedrag.

8.
Ten onrechte stelt appellante dat artikel 7.3 van de overeenkomst deel uitmaakt van een niet-toepasbaar niet-concurrentiebeding op basis van artikel X.22 WER.
Terecht stelt geïntimeerde, hierin gevolgd door de eerste rechter, dat het afwervingsverbod dient onderscheiden te worden van het concurrentieverbod en dus niet uitgesloten is van toepassing op basis van artikel X.22 WER.

Een concurrentiebeding is erop gericht om een handelsagent te beletten concurrerende activiteiten uit te voeren na beëindiging van de agentuurovereenkomst. Een afwervingsbeding strekt er daarentegen toe de medecontractant te beletten om bij het vertrek personeel en/of cliënteel te benaderen en af te werven.

Geïntimeerde heeft als principaal de handelsagentuurovereenkomst opgezegd zonder een reden uit artikel X.17, eerste lid WER aan te halen. Dit heeft tot gevolg dat het in de overeenkomst opgenomen niet-concurrentiebeding niet van toepassing is op grond van artikel X.22 § 2 WER.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

De handelsagent, appellante, mag derhalve een concurrerende activiteit voeren. Terecht stelt de eerste rechter dat, indien klanten van de principaal ervoor opteren om over te stappen naar de voormalige handelsagent, appellante, er geen probleem is. Wat de handelsagent, *in casu* appellante, niet is toegestaan conform artikel 7.3 van de overeenkomst tussen partijen, is actief het cliënteel van de principaal trachten af te werven door hen te benaderen en hen ertoe aan te zetten hun overeenkomst met de principaal te beëindigen.

Door op 8 juli 2020 een e-mailbericht aan verschillende klanten van geïntimeerde te richten, heeft appellante wel degelijk het afwervingsverbod uit artikel 7.3 van de overeenkomst geschonden.
Het loutere feit dat de e-mail van 8 juli 2020 een goedbedoelende, informatieve kennisgeving aan haar klantenbestand betrof, doet aan het voorgaande geen afbreuk. Ook dat de medegedeelde informatie correct en neutraal was, is niet van aard de inbreuk op artikel 7.3 teniet te doen.

De eerste rechter oordeelde derhalve terecht dat een inbreuk op artikel 7.3 van de overeenkomst voorligt.

9.
Op basis van artikel 7.4 van overeenkomst wordt een inbreuk gesanctioneerd met een forfaitaire schadevergoeding gelijk aan 12 maanden commissieloon, hetgeen *in casu* volgens geïntimeerde neerkomt op € 5.137,13 X 12 = € 61.645,56.

Anders dan de eerste rechter is het Hof echter van oordeel dat de gevorderde som kennelijk het bedrag te boven gaat dat partijen konden vaststellen om de schade wegens de niet uitvoering van de overeenkomst te vergoeden. De rechter beschikt over een matigingsbevoegdheid wanneer de forfaitaire bepaalde schadevergoeding de reële schade te boven gaat.

Terecht merkt appellante op dat geen enkel bewijs van schade voorligt.

Er bestaat evenwel geen reden om de schadevergoeding *ex aequo en bono* te herleiden tot een symbolisch bedrag van € 1, zoals appellante voorhoudt.

Het Hof herleidt de gevorderde schadevergoeding wel tot een bedrag gelijk aan 2 maanden commissieloon of € 5.137,13 x 2 maanden = € 10.274,26.

Het hoger beroep is in die mate gegrond.

In eerste aanleg vorderde geïntimeerde geen intresten op dit bedrag zodat de eerste rechter geen intresten toekende.

Bij eisuitbreiding in hoger beroep vordert geïntimeerde thans wel wettelijke verwijlintresten vanaf datum ingebrekestelling van 8 juli 2020. De eisuitbreiding wordt als zodanig niet betwist door appellante. Aan geïntimeerde kunnen zoals gevraagd verwijlintresten worden toegekend.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

B.2 Over de inbreuk op de geheimhoudingsplicht en de Wet bedrijfsgeheimen

10.
Geïntimeerde verwijt appellante een inbreuk op art. 8.1 van de handelsagentuurovereenkomst dat als volgt luidt:
"De handelsagent erkent dat hij in het kader van deze Overeenkomst in contact kan komen met confidentiële bedrijfsinformatie van de principaal, zoals o.a. klanten-, leveranciers-, en commerciële informatie, en verbindt zich ertoe om deze zowel tijdens als na de Overeenkomst strikt geheim te houden en enkel aan te wenden in het kader van de Overeenkomst en ten voordele van de principaal. De handelsagent zal alle confidentiële informatie na beëindiging van de Overeenkomst teruggeven aan de principaal of vernietigen."

Geïntimeerde koppelt deze contractuele bepaling aan art. XI.332/4, § 2 WER dat bepaalt:
"Het gebruiken of openbaar maken van een bedrijfsgeheim wordt als onrechtmatig beschouwd wanneer dit, zonder de toestemming van de houder van het bedrijfsgeheim, wordt verricht door een persoon die aan een van de volgende voorwaarden voldoet:
1° hij heeft het bedrijfsgeheim op onrechtmatige manier verkregen;
2° hij maakt een inbreuk op een geheimhoudingsovereenkomst of een andere verplichting tot het niet openbaar maken van het bedrijfsgeheim;
3° hij maakt een inbreuk op een contractuele of andere verplichting tot beperking van het gebruik van het bedrijfsgeheim."

De inbreuk vond volgens geïntimeerde plaats met de e-mail van 8 juli 2020, alsook met die van 24 augustus 2021.

Appellante zou door deze e-mails te versturen gebruik hebben gemaakt van contactgegevens van klanten buiten het kader van de overeenkomst.

Geïntimeerde vordert in hoger beroep op eisuitbreiding een schadevergoeding van € 10.000,00.
Appellante is enerzijds van oordeel dat er met de e-mails in kwestie geen bedrijfsgeheimen werden aangewend, anderzijds dat er geen inbreuk op de geheimhoudingsplicht heeft plaatsgevonden.

11.
Het Hof onderschrijft op dit punt het oordeel van de eerste rechter die terecht oordeelde dat door een e-mail (op 8 juli 2020) te sturen naar de klanten van de verwerende partij (thans geïntimeerde) de eisende partij (thans appellante) gebruik maakte van confidentiële klantengegevens van de verwerende partij (thans geïntimeerde), met name de contactgegevens van de klanten, en dit noch in het kader van overeenkomst, noch ten voordele van de principaal, zodat artikel 8.1. geschonden werd. De eisende partij (thans appellante) gaf immers aan de klanten van de principaal mee dat zij volop bezig was om hen zo spoedig mogelijk weer ten dienste te staan met een betere service en voorwaarden om hen weer de best mogelijke tactiele sensoren aan te bieden.
Hetzelfde geldt wat betreft de e-mails die op 24 augustus 2021 werden verstuurd.
De e-mails houden geen loutere informatie van het cliënteel in noch werden zij verstuurd ten voordele van de principaal.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

Klantenlijsten en adressenbestanden maken als zakengeheim ook deel uit van de bedrijfsgeheimen van een onderneming in de zin van art. 1.17/1, 1° WER.
Appellante erkent dat zij gebruik gemaakt heeft van e-mailadressen. Zij toont niet aan dat deze adressen algemeen bekend zijn of gemakkelijk toegankelijk zijn voor personen binnen de kringen die zich gewoonlijk bezighouden met de desbetreffende soort informatie.

Appellante pleegde bijgevolg een inbreuk op de geheimhoudingsplicht en op art. XI.332/4 § 2 WER.

12.
In eerste aanleg begrootte geïntimeerde haar vordering op € 1, bedrag dat de eerste rechter toekende.

Thans breidt geïntimeerde haar vordering in hoger beroep uit tot een schadevergoeding *ex aequo* begroot op € 10.000, onder verwijzing naar de nieuwe mailing die op 24 augustus 2021 plaatsvond.

Terecht stelt appellante dat geïntimeerde geen enkel bewijs bijbrengt van de vermeend door haar geleden schade.
De vordering in schadevergoeding van geïntimeerde wegens inbreuk op art. 8.1 van de overeenkomst en op art. XI.332/4 § 2 WER wordt beperkt tot€ 1.Het vonnis a quo wordt op dit punt bevestigd. Het hoger beroep van appellante en de eisuitbreiding van geïntimeerde in hoger beroep zijn derhalve ongegrond.

(...)

III. Beslissing

Het hof beslist bij arrest op tegenspraak.

(...)

Noot: Is een 'afwervingsbeding' of een 'relatiebeding' of een combinatie van beide een 'concurrentiebeding' in de zin van artikel X.22 WER?

1. *Situering*. In toepassing van artikel II.3 van het Wetboek van economisch recht (hierna: WER), dat een herneming uitmaakt van het Decreet-d'Allarde, is iedereen "*vrij om enige economische activiteit naar keuze uit te oefenen*".

Deze vrijheid kan, binnen bepaalde grenzen, worden beperkt door conventionele afwijkingen, meestal onder de vorm van 'concurrentiebedingen'[1]. Deze 'concurrentiebedingen' kunnen zich manifesteren in verschillende vormen[2], die alle wel als gemeenschappelijk

[1] Gent 13 februari 2008, *TBBR 2010*, (142) 145: "*Dit decreet* – eigen toevoeging: het Decreet-d'Allarde – *verwoordt de vrije concurrentie, doch dit betekent echter geenszins dat er bij wet of overeenkomst geen beperkingen kunnen worden aangebracht. Het gaat niet om een absoluut recht. Beperkingen zijn geoorloofd zolang ze niet leiden tot uitholling ervan.*"

[2] M. VAN STEENBEECK, "Concurrentieclausules" in G.-L. BALLON, H. DE DECKER, V. SAGAERT, E. TERRYN, B. TILLEMAN, A.-L. VERBEKE en T. TANGHE (eds.), *Contractuele Clausules. Gemeenrechtelijke clausules*, I, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2013, (871) 878-886.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

kenmerk hebben dat één van de contractanten zich verbindt t.o.v. zijn medecontractant om zijn eigen vrijheid van ondernemen te beperken.

Naast de regels van het gemeen recht wordt er ook binnen specifieke wetgeving aandacht geschonken aan 'concurrentiebedingen', zoals o.m. in de Arbeidsovereenkomstenwet[3] en de wetgeving inzake de handelsagentuurovereenkomst.

Het geannoteerde arrest biedt de mogelijkheid om nader in te gaan op een interessante rechtsvraag m.b.t. een concurrentiebeperkende clausule, opgenomen in een handelsagentuurovereenkomst, en m.n. dan of hetzij een 'afwervingsbeding', hetzij een 'relatiebeding', hetzij een combinatie van beide, opgenomen in een handelsagentuurovereenkomst, al dan niet kwalificeert als een 'concurrentiebeding' in de zin van artikel X.22 WER.

2. *De context van het geschil*. In het besproken arrest diende het hof van beroep te Antwerpen te oordelen over een betwisting gerezen na de beëindiging van een handelsagentuurovereenkomst. Tijdens de contractuele samenwerking had de handelsagent bemiddeld bij de verkoop van de producten van de principaal (tactiele sensoren).

Het arrest beslechtte verschillende twistpunten, zoals het recht van de handelsagent op de betaling van achterstallige commissies, het recht van de handelsagent op een uitwinningsvergoeding, de schending van een vertrouwelijkheidsbeding door de handelsagent, evenals de schending van de handelsagent van bedrijfsgeheimen van de principaal.

Het hof diende tevens te oordelen over de rechtsgeldigheid van een contractuele clausule, die voorzag in een contact- en afwervingsverbod voor de handelsagent t.o.v. het personeel én het cliënteel van de principaal (hierna: het Gecombineerd Beding). De clausule luidde als volgt:

> "*De handelsagent verbindt zich ertoe om tijdens deze Overeenkomst en tot 12 maanden na de beëindiging ervan om welke reden dan ook, geen medewerkers en/of klanten van de principaal af te werven of te benaderen met het oog op een samenwerking of hen ertoe aan te zetten hun overeenkomst met de principaal te beëindigen of in negatieve zin te wijzigen.*"

In geval van schending van de clausule door de handelsagent bepaalde de handelsagentuurovereenkomst dat de principaal gerechtigd was op een forfaitaire schadevergoeding van 12 maanden commissieloon.

In concreto had de handelsagent amper een maand na de beëindiging van de handelsagentuurovereenkomst aan het cliënteel van de principaal gemeld dat hij niet langer optrad als handelsagent van de principaal doch wel "*volop bezig (was) om u zo spoedig mogelijk weer ten dienste te staan met betere service en voorwaarden om u weer de best mogelijke tactiele sensoren aan te bieden*".

De principaal beriep zich op een schending van het Gecombineerd Beding en verzocht om toepassing van het conventionele schadebeding. De handelsagent van zijn kant stelde

[3] Art. 65 *jo.* 104 Arbeidsovereenkomstenwet.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

dat het Gecombineerd Beding in strijd was met artikel X.22 WER, dat de geldigheidsvoorwaarden voor een concurrentiebeding in een handelsagentuurovereenkomst bepaalt, en daarom niet afdwingbaar was.

3. *De beslissing van het hof.* Het hof omschreef, net als de eerste rechter[4], de betrokken clausule als een 'afwervingsbeding', dat diende te worden onderscheiden van een 'concurrentiebeding'.

Het hof stelde hierbij dat "*een concurrentiebeding … erop gericht (is) om een handelsagent te beletten concurrerende activiteiten uit te voeren na de beëindiging van de agentuurovereenkomst*" terwijl een 'afwervingsbeding' "*er daarentegen toe (strekt) de medecontractant te beletten om bij het vertrek personeel en/of cliënteel te benaderen en af te werven*". Daarom diende "*het afwervingsverbod … onderscheiden te worden van het concurrentieverbod*". Derhalve was, volgens het hof, artikel X.22 WER niet van toepassing op het Gecombineerd Beding.

In zijn beoordeling van de feiten besloot het hof dat de door de handelsagent verstuurde brief een inbreuk uitmaakte op het Gecombineerd Beding.

Het hof matigde wel in belangrijke mate het conventioneel schadebeding. De conventioneel voorziene schadevergoeding van 12 maanden commissie werd gematigd tot 2 maanden. In toepassing van artikel 1231 van het (oud) Burgerlijk Wetboek overwoog het hof hierbij dat "*de gevorderde som kennelijk het bedrag te boven (ging) dat partijen konden vaststellen om schade wegens de niet-uitvoering van de overeenkomst te vergoeden*".

4. *Omschrijving van een 'afwervingsbeding' en een 'relatiebeding' – Situering t.o.v. een klassiek 'concurrentiebeding' – Rechtsgeldigheid naar gemeen recht – Concrete toets van het Gecombineerd Beding.* Het door het hof beoordeelde Gecombineerd Beding had een dubbel voorwerp omdat het zich uitstrekte tot een contact- en afwervingsverbod t.o.v. zowel het personeel als het cliënteel van de voormalige principaal. Het hof (en de rechter in eerste aanleg) hebben het Gecombineerd Beding in het arrest (en het vonnis) omschreven als een 'afwervingsbeding'.

In de literatuur wordt met 'afwervingsbeding' evenwel geduid op een beding waarbij de schuldenaar zich (enkel) verbindt om geen personeel van de schuldeiser af te werven[5]. Wanneer het beding een contractspartij verbiedt om na het einde van de overeenkomst bestaande klanten of andere relaties van de wederpartij te benaderen of te bedienen, wordt er gesproken van een 'relatiebeding' (of nog een 'loyaliteitsbeding')[6].

---

4 Orb. Antwerpen (afdeling Hasselt), 20 juli 2021 (A/20/02108), onuitg.

5 M. VAN STEENBEECK, "Concurrentieclausules" in G.-L. BALLON, H. DE DECKER, V. SAGAERT, E. TERRYN, B. TILLEMAN, A.-L. VERBEKE en T. TANGHE (eds.), *Contractuele Clausules. Gemeenrechtelijke clausules*, I, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2013, (871) 879-880; K. AERTS, J. HOFKENS, Y. LENDERS en T. VAN LANDEGHEM (eds.), *Werken met zelfstandigen. Een praktische gids voor ondernemers*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2022, 319; E. MATTHYS en D. DEMUYNCK, "Bescherming van cliënteel. Vrijheid van handel en nijverheid op de grens van het arbeidsrecht en het handelsrecht" in P. HUMBLET en I. VAN DE WOESTEYNE (eds.), *Sociaal en fiscaal recht: "Elck wat wils"*, Mechelen, Kluwer, 2013, (37) 64.

6 *Ibid*.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

Een 'afwervingsbeding' en een 'relatiebeding' hebben dan ook een beperkter toepassingsgebied dan een klassiek 'concurrentiebeding', waarin de schuldenaar zich ertoe verbindt om tijdens de duur van een overeenkomst of na het einde ervan geen activiteiten uit te oefenen die met deze van de tegenpartij concurreren[7]. Zowel een afwervings- als een relatiebeding zijn dan ook concurrentiebeperkend, zij het dat hun materieel voorwerp meer beperkt is dan dat van een algemeen concurrentiebeding.

Zowel het 'afwervingsbeding' als het 'relatiebeding' – en dus ook een combinatie van beide zoals *in casu* in het Gecombineerd Beding – zijn principieel rechtsgeldig naar Belgisch recht, in zoverre de concrete bedingen weliswaar voldoen aan de geldigheidsvoorwaarden die cumulatief gelden voor elk gemeenrechtelijk 'concurrentiebeding'[8]:

– beperking naar activiteiten/tijd/ruimte
– ingegeven door het rechtmatig belang van de schuldeiser
– en niet verder reikend dan noodzakelijk om dat rechtmatig belang te beschermen.

Onder het gemeen recht zou het Gecombineerd Beding rechtsgeldig zijn, omdat het voldoet aan deze cumulatieve voorwaarden[9].

5. *'Concurrentiebeding' in een handelsagentuurovereenkomst: art. X.22 WER – Oplijsting van 4 strikte geldigheidsvoorwaarden – Andere wettelijke gevolgen van de aanwezigheid van een 'concurrentiebeding' – Bepaling van dwingend recht ten voordele van de handelsagent – Geen omschrijving van wat moet worden verstaan onder een 'concurrentiebeding'.* In de regelgeving inzake de handelsagentuurovereenkomst is er bijzondere aandacht voor een 'concurrentiebeding', m.n. in artikel X.22 WER.

Artikel X.22, § 1 WER bepaalt de 4 strikte geldigheidsvoorwaarden, waaraan een geldig 'concurrentiebeding' in een handelsagentuurovereenkomst moet voldoen, m.n.:

– schriftelijk zijn overeengekomen;
– betrekking hebben op het soort zaken waarmee de handelsagent belast was;
– beperkt zijn tot het geografisch gebied of de groep personen aan het geografisch gebied die aan de handelsagent waren toevertrouwd;
– niet verder reiken dan 6 maanden na de beëindiging van de handelsagentuurovereenkomst.

Overeenkomstig artikel X.22, § 2 WER heeft een 'concurrentiebeding' geen uitwerking wanneer de principaal de handelsagentuurovereenkomst niet heeft beëindigd in toepassing van artikel X.17.1 WER ten laste van de handelsagent (beëindiging omwille van uitzonder-

[7] M. VAN STEENBEECK, "Concurrentieclausules" in G.-L. BALLON e.a. (eds.), *Contractuele Clausules. Gemeenrechtelijke clausules*, I, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2013, (871) 876; P. NAEYAERT, *Distributeurs en handelstussenpersonen – Met focus op beëindiging*, Brugge, die Keure/la Charte, 2012, 729.

[8] Gent (12e k.) 25 mei 2018, *DAOR* 2005, afl. 76, 334 (337); Kh. Hasselt (8e k.) 5 mei 2004, *Limb.Rechtsl.* 2007, 144 (145); VAN STEENBEECK, "Concurrentieclausules" in G.-L. BALLON e.a. (eds.), *Contractuele Clausules. Gemeenrechtelijke clausules*, I, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2013, (871) 908-911.

[9] Gent 13 februari 2008, *TBBR* 2010, (142) 145: "*Een overeenkomst tussen een aannemer en een klant, waarin de klant zich ertoe verbindt gedurende een jaar na het einde van de uitvoering van het contract geen rechtstreeks beroep te doen op een uitzendkracht van de aannemer, die deelnam aan deze uitvoering van het contract, kan niet als ongeoorloofd worden beschouwd.*"

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

lijke omstandigheden die elke professionele samenwerking definitief onmogelijk maken of in geval van een ernstige tekortkoming), noch wanneer de handelsagent om dezelfde redenen de handelsagentuurovereenkomst heeft beëindigd ten laste van de principaal.

Voorts voorziet artikel X.22, § 3 WER dat de aanwezigheid van een concurrentiebeding een – door de principaal weerlegbaar – vermoeden schept ten gunste van de handelsagent dat hij klanten heeft aangebracht, wat één van de voorwaarden uitmaakt voor de handelsagent om te kunnen genieten van een uitwinningsvergoeding (art. X.18 WER).

Behoudens bewijs van een hoger nadeel door de principaal, is de contractueel te voorziene forfaitaire vergoeding voor de schending van een 'concurrentiebeding' door de handelsagent ingevolge artikel X.22, § 4 WER beperkt tot een één jaar commissie (berekend op basis van de gemiddelde vergoeding van de vijf voorgaande jaren of op basis van de gemiddelde vergoeding in de voorafgaande jaren indien de handelsagentuurovereenkomst minder dan 5 jaar heeft geduurd).

Artikel X.22 WER is een bepaling van dwingend recht in het voordeel van de handelsagent[10].

Artikel X.22 WER geeft wel geen nadere omschrijving van wat dient te worden verstaan onder een 'concurrentiebeding'.

6. *Inspiratie bij het arbeidsrecht voor de invulling van de notie 'concurrentiebeding' in een handelsagentuurovereenkomst?* Uit de voorbereidende werken van de Handelsagentuurwet van 13 april 1995 (thans art. X.1-25 WER) blijkt dat er bij de bespreking van artikel 24 van de wet (thans art. X.22 WER) werd verwezen naar de Arbeidsovereenkomstenwet[11]. De Belgische wetgever heeft zich bij de invoering van de Handelsagentuurwet trouwens nog laten inspireren door het arbeidsrecht. Zo is de regeling van de kennisgeving, die dwingend moet worden gevolgd wanneer één van de partijen wenst over te gaan tot beëindiging omwille van uitzonderlijke omstandigheden of ernstige tekortkoming (art. X.17 WER), duidelijk geïnspireerd op de kennisgevingsregeling die er al lang gold voor een ontslag om dringende reden voorzien in artikel 35 Arbeidsovereenkomstenwet[12].

'Afwervingsbedingen' komen in de sociaalrechtelijke praktijk regelmatig voor. Toch worden deze bedingen in het arbeidsrecht veeleer stiefmoederlijk behandeld. Het arbeidsrecht kent geen wettelijke definitie en evenmin een specifiek wettelijk raamwerk. Dit staat in schril contrast met het 'concurrentiebeding'[13] en het scholingsbeding[14], die de wetgever wel definieert en van een eigen bijzonder wettelijk regime voorziet. Specifieke rechtsleer[15]

[10] P. NAEYAERT, *Handelsagentuurovereenkomst* in *APR*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 389.

[11] *Parl.St.* Senaat (BZ) 1991-92, 355-1, 20: "*De hier voorgestelde regeling steunt vrij ruim op de artikelen 104, 105 en 106 van de wet van 3 juli 1978 …*".

[12] P. NAEYAERT, *Handelsagentuurovereenkomst* in *APR*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 229.

[13] Art. 65 (arbeiders), art. 86 (bedienden) en art. 104 (handelsvertegenwoordigers Arbeidsovereenkomstenwet.

[14] Art. 22*bis* Arbeidsovereenkomstenwet.

[15] Vermeldingswaard is vooral F. SCHAPIRA, *Sollicitation et débauchage de personnel et de clientèle*, Luik, Wolters Kluwer, 2021, i.h.b. 101-105. Zie verder ook K. DE SCHUTTER en S. MARQUANT, *Concurrentie en afwerving,* Mechelen, Wolters Kluwer, 80 p.; A. VAN BEVER, "Confidentialiteit, concurrentie en afwerving: op de grens van civiel recht en arbeidsrecht" in F. HENDRICKX en D. SIMOENS (eds.), *Arbeids- en*

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

en rechtspraak over 'afwervingsbedingen' in arbeidsrechtelijke context zijn ook veeleer beperkt.

Aangezien het 'afwervingsbeding' nergens geregeld wordt in de Arbeidsovereenkomstenwet, is een dergelijk beding volgens het meerderheidsstandpunt[16] dus niet strijdig met enige bepaling van de Arbeidsovereenkomstenwet of haar uitvoeringsbesluiten, zodat het in beginsel, overeenkomstig het gemeen recht, geldig is. Een 'afwervingsbeding' hoeft in het arbeidsrecht dan ook niet op een andere wijze te worden behandeld dan 'afwervingsbedingen' naar gemeen recht[17]. (*cf. supra* randnr. 4). Naast de beperkingen van activiteiten/tijd/ruimte moet de werkgever beschikken over legitieme belangen en de beperking aan de vrijheid tot ondernemen (of het recht op arbeid) moet redelijk en proportioneel zijn[18].

Hoewel 'afwervingsbedingen' en 'concurrentiebedingen' bepaalde gelijkenissen vertonen[19], maakt men naar Belgisch arbeidsrecht toch een duidelijk onderscheid[20]. 'Afwervingsbedingen' verhinderen immers in beginsel niet dat er soortgelijke activiteiten worden ontwikkeld en moeten dus in principe niet voldoen aan de strenge wettelijke eisen van een concurrentiebeding. Het voorwerp van beide bedingen is dus wel degelijk verschillend.

Wanneer een 'afwervingsbeding' echter ook een 'relatiebeding' bevat dat de afwerving van cliënteel van de gewezen werkgever verbiedt en een concurrentiebeperkend effect heeft, moet zo'n beding in beginsel wel als concurrentiebeding in de zin van de Arbeidsovereenkomstenwet worden beschouwd[21]. Indien dergelijke bedingen in die gevallen niet voldoen aan de wettelijke voorwaarden van concurrentiebedingen, voorzien in de Arbeidsovereenkomstenwet, zijn zij dan ook nietig.

socialezekerheidsrecht, Brugge, die Keure, 2010, 3-46; J. VERSLYPE, "Débauchage de personnel", *Or.* 2006, afl. 3, 1-7 (deel 1) en afl. 4, 1-7 (deel 2).

16 F. SCHAPIRA, *Sollicitation et débauchage de personnel et de clientèle*, Luik, Wolters Kluwer, 2021, 102-103 en de vele verwijzingen daar.
Contra: C.E. CLESSE en S. GILSON, "La clause de non-débauchage de personnel en droit du travail" in C.E. CLESSE en S. GILSON (eds.), *La concurrence loyale et déloyale du travailleur*, Limal, Anthemis, 2014, 231; S. GILSON, K. ROSIER, A. ROGER en S. PALATE, *Secret et loyauté dans la relation de travail*, Waterloo, Kluwer, 2012, 226-227. Deze auteurs beschouwen het afwervingsbeding nietig, omdat het meer verplichtingen aan de werknemer oplegt na het einde van de arbeidsovereenkomst dan voorzien in art. 17, 3° Arbeidsovereenkomstenwet. In die visie zou een afwervingsbeding nietig zijn omdat de plichten van de werknemer worden verzwaard (art. 6 Arbeidsovereenkomstenwet).

17 F. SCHAPIRA, *Sollicitation et débauchage de personnel et de clientèle*, Luik, Wolters Kluwer, 2021, 101.

18 Over de geldigheidsvoorwaarden van dergelijke bedingen, zie zeer uitgebreid F. SCHAPIRA, *Sollicitation et débauchage de personnel et de clientèle*, Luik, Wolters Kluwer, 2021, 84-117.

19 Beide bedingen impliceren een beperking op de vrijheid van arbeid en ondernemen en ze beschermen allebei de belangen van de werkgever. Ook de vergoedingen, voortvloeiend uit een concurrentiebeding of een afwervingsbeding, worden op het vlak van belastingen en sociale zekerheid op een zelfde wijze behandeld.

20 In andere zin, zie C.E. CLESSE en S. GILSON, "La clause de non-débauchage de personnel en droit du travail" in C.E. CLESSE en S. GILSON (eds.), *La concurrence loyale et déloyale du travailleur*, Limal, Anthemis, 2014, 230, die de afwervingsbedingen vereenzelvigen met concurrentiebedingen.

21 Zie F. SCHAPIRA, *Sollicitation et débauchage de personnel et de clientèle*, Luik, Wolters Kluwer, 2021, 95-101. Zie ook M. VANSTEENBEECK, "Concurrentieclausules" in G.-L. BALLON e.a. (eds.), *Contractuele clausules. Gemeenrechtelijke clausules*, I, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2013, (871) 880-881.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

Aangezien het Gecombineerd Beding een combinatie uitmaakt van én een 'afwervingsbeding' én een 'relatiebeding', zijn de rechtsgeldigheid en afdwingbaarheid ervan derhalve problematisch wanneer het beding zou gelden in een arbeidsrechtelijke sfeer.

Verder stelt het rechtsmisbruik ook een zekere grens aan deze bedingen, nu men nooit een te grote aanslag mag plegen op de vrijheid van arbeid van een werknemer. Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn wanneer een beding tussen ondernemingen bepaalt dat de onderneming die afwerft, een zeer aanzienlijke schadevergoeding moet betalen, waardoor de gebonden onderneming ervan afziet om de werknemer in dienst te nemen. Op grond van dat rechtsmisbruik kan de werknemer schadevergoeding eisen[22].

Gelet op de onzekerheid die dit soort bedingen omringt, zou de wetgever er allicht goed aan doen om deze begrippen nader te definiëren en de geldigheidsvoorwaarden vast te leggen. Dit geldt des te meer nu het nieuwe verbintenissenrecht ook uitdrukkelijk bepaalt dat de wet, de goede trouw of zelfs de gebruiken verbintenissen kunnen opleggen *na* het einde van het contract[23].

7. Verplichte aftoetsing van de notie 'concurrentiebeding' in een handelsagentuurovereenkomst aan het Europese recht en de Handelsagentuurrichtlijn in het bijzonder. Zoals bekend, is artikel X.1-25 WER (voorheen vervat in de Handelsagentuurwet van 13 april 1995) het resultaat van de implementatie in het Belgische recht van de Europese richtlijn van de Raad (86/653/EG) inzake de coördinatie van de wetgeving van de lidstaten inzake zelfstandige handelsagenten (de Handelsagentuurrichtlijn)[24]. De Handelsagentuurrichtlijn beoogde een harmonisatie van de wetgeving van de verschillende lidstaten waarbij werd voorzien in een wettelijk minimaal beschermingsregime ten voordele van de handelsagent[25].

In concreto is artikel 22 WER de implementatie van artikel 20 van de Handelsagentuurrichtlijn. Anders dan artikel X.22 WER bevat artikel 20 van de Handelsagentuurrichtlijn wel een definitie van een 'concurrentiebeding', m.n. "*elk beding waarin wordt bepaald dat de handelsagent na het einde van de overeenkomst in zijn beroepswerkzaamheden wordt beperkt*". Het betreft derhalve een ruime definitie: "*elk beding*" dat de handelsagent na het einde van de handelsagentuurovereenkomst "*in zijn beroepswerkzaamheden beperkt*".

Volgens de vaste rechtspraak van het Hof van Justitie moet de nationale rechter zijn nationaal recht zoveel mogelijk uitleggen in het licht van de bewoordingen en het doel van een richtlijn[26]. Deze verplichting wordt enkel begrensd door de algemene rechtsbeginselen

[22] Zie W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium 2022-2023*, I, Gent, Wolters Kluwer, 837, nr. 1443; Arbh. Luik 18 juni 2007, *JTT* 2007, 464.

[23] Art. 5.114 BW.

[24] *Pb.L.* 31 december 1986, afl. 382, 17-21.

[25] Overw. nr. 2 Handelsagentuurrichtlijn: "*Overwegende dat de verschillen tussen de nationale wetgevingen op het gebied van de handelsvertegenwoordiging binnen de Gemeenschap de concurrentieverhoudingen en de uitoefening van het beroep aanzienlijk beïnvloeden en de mate waarin de handelsagenten in hun betrekkingen met hun principalen worden beschermd, evenals de zekerheid in het handelsverkeer, aantasten; dat voorts deze verschillen de totstandkoming en de werking van handelsagentuurovereenkomsten tussen een principaal en een handelsagent die in verschillende lidstaten zijn gevestigd, ernstig kunnen belemmeren;*".

[26] HvJ 13 november 1990, nr. C-106/89, *Marleasing/Comercial Internacional de Alimentación*, ECLI:EU:C:1990:395 (overw. 8): "*Bij de toepassing van het nationale recht, ongeacht of het daarbij gaat om bepalingen die dateren van eerdere of latere datum dan de richtlijn, moet de nationale rechter dit zoveel mogelijk*

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

(m.n. het rechtszekerheidsbeginsel en het verbod van terugwerkende kracht). Tevens kan de verplichting niet dienen als grondslag voor een uitlegging *contra legem* van het nationale recht[27]. Deze principes zijn ook bevestigd door het Hof van Cassatie[28].

Er is tevens rechtspraak voorhanden die de bewoordingen van artikel 20 van de Handelsagentuurrichtlijn letterlijk overneemt bij de beoordeling van een klassiek 'concurrentiebeding' in een handelsagentuurovereenkomst[29]. Ook in de doctrine is reeds snel na de invoering van de Handelsagentuurwet gepleit voor een toetsing van 'concurrentiebedingen' aan artikel 20.1. van de Handelsagentuurrichtlijn[30].

uitleggen in het licht van de bewoordingen en het doel van de richtlijn, teneinde het hiermee beoogde resultaat te bereiken en aldus aan artikel 189, derde alinea EEG-Verdrag te voldoen."; HvJ 16 mei 2019, C-509/17, *Christa Plessers / Prefaco NV, Limb.Rechtsl.* 2019, afl. 2, 96, ECLI:EU:C:2019:424 (overw. 28-29): "*Voorts heeft het Hof evenwel herhaaldelijk geoordeeld dat de uit een richtlijn voortvloeiende verplichting van de lidstaten om het ermee beoogde doel te verwezenlijken, alsook de op hen rustende verplichting om alle algemene of bijzondere maatregelen te treffen die geschikt zijn om de nakoming van die verplichting te verzekeren, voor alle autoriteiten van de lidstaten gelden en dus, binnen het kader van hun bevoegdheden, ook voor de rechterlijke instanties (arrest van 19 april 2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, punt 30 en aldaar aangehaalde rechtspraak). Hieruit volgt dat bij de toepassing van het nationale recht de nationale rechterlijke instanties die dit recht dienen uit te leggen, rekening moeten houden met alle regels ervan en de daarin erkende uitleggingsmethoden moeten toepassen teneinde dit recht zo veel mogelijk uit te leggen tegen de achtergrond van de bewoordingen en het doel van de betrokken richtlijn om het met deze richtlijn beoogde resultaat te bereiken en aldus aan artikel 288, derde alinea VWEU te voldoen (arrest 19 april 2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, punt 31 en aldaar aangehaalde rechtspraak*)."

27 HvJ 4 juli 2006, C-212/04, *Adeneler e.a.*, ECLI:EU:C:2006:443 (overw. 110): "*Het is juist dat de verplichting van de nationale rechter om bij de uitlegging en de toepassing van de relevante bepalingen van zijn nationale recht te refereren aan de inhoud van een richtlijn, wordt begrensd door de algemene rechtsbeginselen, met name het rechtszekerheidsbeginsel en het verbod van terugwerkende kracht, en niet kan dienen als grondslag voor een uitlegging contra legem van het nationale recht (zie in overeenkomstige zin arrest 16 juni 2005, Pupino, C-105/03, Jurispr.blz. I-5285, punten 44 en 47)*."

28 Cass. 2 september 2016, AR F.14.0206.N, Belgische Staat / Stad Lokeren, https://juportal.be/content/ECLI:BE:CASS:2016:ARR.20160902.5/NL: "*Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft geoordeeld: …* (eigen toevoeging: met verwijzing naar o.m. de in vn. 29 en 30 vermelde *Marleasing*-arrest en *Adeneler*-arrest van het Hof van Justitie) … *Hieruit volgt dat de nationale rechter het nationale recht richtlijnconform moet uitleggen, dit wil zeggen in het licht van de bewoordingen en het doel van de richtlijn teneinde het hiermee beoogde resultaat te bereiken, maar niet verplicht is om aan bepalingen van nationaal recht een uitleg te geven die niet strookt met de bewoordingen ervan …*" Aangezien art. X.22 WER geen omschrijving bevat van een 'concurrentiebeding', is de hypothese van een interpretatie in strijd met de bewoordingen van de Belgische wet niet aan de orde.

29 Gent 25 april 2012, nr. 2009/AR/2732, https://kulak.kuleuven.be/godis/https@www.kuleuven-kulak.be/godis/nl/juridische-databank/file$165.pdf, 13/23: "*Een concurrentiebeding in de zin van art. 24 van de Handelsagentuurwet is een clausule waarin wordt bepaald dat de handelsagent na het einde van de overeenkomst in zijn beroepswerkzaamheden wordt beperkt*", met uitdrukkelijke verwijzing naar art. 20.1 Handelsagentuurrichtlijn. In zijn beoordeling kwam het hof van beroep te Gent evenwel tot de vaststelling dat de door hem te beoordelen contractuele clausule geen concurrentiebeding was in de zin van art. X.22 WER (toen nog art. 24 Handelsagentuurwet), omdat de clausule enkel sloeg op een niet-concurrentieverplichting tijdens de looptijd van de handelsagentuurovereenkomst; *cf.* ook Gent 3 juni 2015, nr. 2013/AR/150, onuitg.20-21, met dezelfde formulering en geciteerd in P. NAEYAERT, *Handelsagentuurovereenkomst* in *APR*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 385.

30 K. DE BOCK en E. DURSIN, "Concurrentie door een gewezen agent" in E. DURSIN en K. VAN DEN BROECK (eds.), *Handelsagentuur Deel II*, Gent, Mys & Breesch, 1997, 381: "*Ook de Richtlijn definieert in zijn artikel 20 het concurrentiebeding als een clausule waarin wordt bepaald dat "de handelsagent na het einde van de overeenkomst in zijn beroepswerkzaamheden wordt beperkt". … Het verdient dan ook de voorkeur te opteren voor een definitie met een ruimer toepassingsgebied zodat alle clausules die ertoe strekken de agent in zijn werkzaamheden te beperken, aan de wettelijke geldigheidsvereisten dienen te beantwoorden.*"

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

Op basis van een richtlijnconforme interpretatie zou aldus een relatiebeding, dan wel een afwervingsbeding, als een concurrentiebeding beschouwd moeten worden, aangezien de handelsagent door dergelijke bedingen na het beëindigen van de samenwerking beperkt wordt in zijn beroepswerkzaamheden.

Het te beoordelen Gecombineerd Beding kwalificeert daarom als 'een concurrentiebeding' in de zin van artikel X.22 WER. Het Gecombineerd Beding beperkt immers de beroepswerkzaamheden van de handelsagent na het einde van de handelsagentuurovereenkomst. Het Gecombineerd Beding had dan ook moeten worden getoetst aan de geldigheidsvoorwaarden, voorzien in artikel X.22 WER. Aangezien het Gecombineerd Beding voorzag in een temporele toepassing van 12 maanden, zou de clausule deze toets niet hebben doorstaan, daar artikel X.22 WER slechts voorziet in een maximale temporele toepassing voor een geldig 'concurrentiebeding' van 6 maanden.

8. *Ongeldig concurrentiebeding. En dan? Nietigheid of matiging?* Volgens de heersende rechtspraak is een 'concurrentiebeding' in een handelsagentuurovereenkomst, dat niet voldoet aan de strikte geldigheidsvoorwaarden van artikel X.22 WER, nietig en heeft de rechter geen mogelijkheid om het beding te matigen[31].

Bepaalde rechtsleer[32] is evenwel van oordeel dat deze matiging wel kan sedert de tussenkomst van de arresten van 23 januari 2015 en 25 juni 2015 van het Hof van Cassatie[33]. In deze arresten aanvaardde het Hof, onder bepaalde voorwaarden, de mogelijkheid op rechterlijke matiging van een ongeldig 'concurrentiebeding'.

Het feit of het Gecombineerd Beding nietig zou zijn, dan wel zou kunnen worden gematigd, zou *in casu* bijzonder relevant zijn geweest. In geval van matiging zou de temporele toepassing van het Gecombineerd Beding immers zijn gereduceerd tot 6 maanden, zijnde de termijn toegelaten door artikel X.22 WER[34]. Aangezien door het hof van beroep werd vastgesteld dat de inbreuk door de handelsagent zich amper een maand na de beëindiging van de handelsagentuurovereenkomst situeerde, had het Gecombineerd Beding, in geval van matiging, zijn volle uitwerking blijven behouden.

9. *Besluit.* Het hof van beroep moet worden bijgetreden in zijn oordeel dat een beding houdende een 'afwervingsbeding', een 'relatiebeding' of een cumulatie van beide (zoals het beoordeelde Gecombineerd Beding) een beperkter toepassingsgebied heeft dan een klassiek 'concurrentiebeding'.

Naar gemeen recht zou zo'n beding, dat voorziet in een looptijd van 12 maanden, *normaliter* de toets van de temporele beperking doorstaan en dus afdwingbaar zijn.

---

31 B. TILLEMAN, E. DURSIN e.a., "Overzicht van rechtspraak. Bijzondere overeenkomsten: Tussenpersonen 1999-2009", *TPR* 2010, 1022.

32 P. NAEYAERT, *Handelsagentuurovereenkomst* in *APR*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 390-393.

33 Cass. 23 januari 2015, *RW* 2015-16, 1887, noot F. PEERAER, *DAOR* 2015, 18, noot D. MERTENS en *TRV* 2015, 459, noot B. BELLEN; Cass. 25 juni 2015, *TBBR* 2016, 187, noot F. PEERAER en *TBH* 2016, 382, noot T. TANGHE.

34 P. NAEYAERT, *Handelsagentuurovereenkomst* in *APR*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 392.

Limburgs Rechtsleven – 2023/2

In het arbeidsrecht zouden de rechtsgeldigheid en de afdwingbaarheid problematisch zijn, omdat het beding een combinatie vormt van een 'afwervingsbeding' (in beginsel wel rechtsgeldig en afdwingbaar) en een 'relatiebeding' (waarvan de rechtsgeldigheid en afdwingbaarheid niet worden aanvaard).

In casu was het Gecombineerd Beding opgenomen in een handelsagentuurovereenkomst. In het licht van de ruime invulling van de notie 'concurrentiebeding' in artikel 20 van de Handelsagentuurrichtlijn – elk beding dat de handelsagent na het einde van de overeenkomst in zijn beroepswerkzaamheden beperkt – dienen 'afwervingbedingen', 'relatiebedingen' en bedingen met een cumulatie van beide (zoals het Gecombineerd Beding) te worden beschouwd als een 'concurrentiebeding' in de zin van artikel X.22 WER. Om rechtsgeldig te zijn, moeten deze bedingen daarom voldoen aan de in artikel X.22 WER opgelijste strikte toepassingsvoorwaarden. Een concurrentiebeperkend beding in een handelsagentuurovereenkomst met een toepassing in de tijd van 12 maanden (zoals het Gecombineerd Beding) doorstaat deze toets niet.

Hans VAN GOMPEL, Rob VALKENEERS en Liezl STEYFKENS
Advocaten